

پایان نامه کارشناسی ارشد در زبانشناسی همگانی

عنوان:

توصیف زبانشناختی گویش جمی

اساتید راهنما:

دکتر علی اصغر رستمی ابوسعیدی

دکتر پاکزاد یوسفیان

استاد مشاور:

دکتر موسی محمود زهی

تحقیق و نگارش:

علی یوسفی

(این پایان نامه از حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه سیستان و بلوچستان بهره مند شده است)

خردادماه ۱۳۸۹

این پایان نامه با عنوان توصیف زبانشناختی گویش جمی قسمتی از برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد زبانشناسی همگانی توسط دانشجو علی یوسفی تحت راهنمایی اساتید پایان نامه دکتر علی اصغر رستمی ابوسعیدی و دکتر پاکزاد یوسفیان تهیه شده است. استفاده از مطالب آن به منظور اهداف آموزشی با ذکر مرجع و اطلاع کتبی به حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه سیستان و بلوچستان مجاز می باشد.

علی یوسفی

این پایان نامه واحد درسی شناخته می شود و در تاریخ توسط هیئت داوران بررسی و درجه به آن تعلق گرفت.

نام و نام خانوادگی	امضاء	تاریخ
استاد راهنما:	دکتر علی اصغر رستمی ابوسعیدی	
استاد راهنما:	دکتر پاکزاد یوسفیان	
استاد مشاور:	دکتر موسی محمود زهی	
داور ۱:	دکتر محمد شریعتی	
داور ۲:	دکتر عباسعلی آهنگر	
نماینده تحصیلات تکمیلی:	دکتر محمدعلی زهرازاده	

تعهدنامه اصالت اثر

اینجانب علی یوسفی تأیید می‌کنم که مطالب مندرج در این پایان‌نامه حاصل کار پژوهشی اینجانب است و به دستاوردهای پژوهشی دیگران که در این نوشته از آن استفاده شده است مطابق مقررات ارجاع گردیده است. این پایان‌نامه پیش از این برای احراز هیچ مدرک هم سطح یا بالاتر ارائه نشده است. کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به دانشگاه سیستان و بلوچستان می‌باشد.

نام و نام خانوادگی دانشجو: علی یوسفی

امضاء

تقدیم بہ:

روان پاک پدر بزرگم، شاعر شہیر

حسین یوسفی

پدر و مادر عزیزم، اسوہ های عشق و ایثار

و عمومی مہربانم و خانوادہ می محترم ایشان

سپاسگزاری

در اینجا لازم می دانم از تمامی بزرگوارانی که بنده را در این امر یاری فرمودند تشکر بنمایم. نخست از اساتید عزیزم دکتر رستمی ابوسعیدی و دکتر یوسفیان بابت راهنمایی های ارزنده ای که به بنده در طول تحقیق داشتند تشکر می نمایم. از جناب دکتر محمود زهی به خاطر توصیه های ارزنده و مشاوره های ایشان ممنونم. از استاد بزرگوaram دکتر آهنگر به خاطر لطف و مساعدتی که به بنده داشتند بسیار سپاسگزارم. از دوستان و همکلاسی های عزیزم آقایان غلامحسین صفدریان، فرشید پورشهایی، سیدرضا الیاس لنگران، علی شیرازی، میثم جمشیدی منش، جواد قاسمی، جابر شوقی، محمد رحمتی، جلیل مرادی، حسین بردویی، غلامرضا جوادی، وحید محمدی، حبیب ا... نعمتی پور، رضا نظامی، امیر قیصی پور، علی ثانوی، سعید مشتاق، مهدی مشتاق، علی انصاری و عبدالرحیم اکسیر که با بودنشان زیباترین لحظه های حضورم را در دانشگاه رقم زدند سپاسگزارم.

چکیده:

در این پژوهش، توصیفی زبانشناختی از گویش جمی ارائه شده است که به بررسی آوایی، صرفی و نحوی این گویش می پردازد. این گویش در شهرستان جم در جنوب شرقی استان بوشهر صحبت می شود. بر اساس شواهد موجود این گویش به گویش های ایرانی دسته ی جنوب غربی تعلق دارد. تا آنجایی که اطلاع در دست است تا کنون بر روی این گویش مطالعه ای صورت نگرفته است و همین امر می طلبد که بدان پرداخته شود. شیوه ی پژوهش به صورت انجام مصاحبه، بیان داستان ها و رویدادهای تاریخی و ضبط گفتار آزاد می باشد و جامعه ی مورد مطالعه در این پژوهش را افراد مسن کم سواد یا بی سواد تشکیل می دهند که به صورت تصادفی انتخاب شده اند. در بررسی آواشناسی این گویش واج ها، ساختار هجایی، فرایند های آوایی و واحد های زبر زنجیری بررسی شده اند. عدم استفاده از واج های /ɣ/ (ق) و /ʒ/ (ژ)، کاربرد گونه ی سایشی واج /d/ و کاربرد فرایند آوایی حذف در مقیاس گسترده از ویژگی های بارز آوایی این گویش است. در تحلیل ساختوازی به انواع طبقات واژگانی و نحوه ی ساخت واژه پرداخته شده است. در توضیح ویژگی های صرفی اسم به نشانه های متعدد معرفه که منحصر به این گویش می باشند اشاره شده است. وجود ضمائر منفصل ملکی و پیشوندهای فعلی /vâ/ و /var/، ساخت های متمایز فعل مجهول و عدم کاربرد اعداد ترتیبی با پیشوند /-omin/ (مین) و زمان آینده از دیگر ویژگی های صرفی این گویش می باشد. در مطالعه ی ساختار نحوی این گویش انواع گروه ها، انواع جملات و بند ها تحلیل شده اند.

کلمات کلیدی: گویش جمی - آواشناسی - واجشناسی - ساختواژه - نحو

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات پژوهش
۲	۱-۱- مقدمه
۲	۲-۱- بیان مساله
۲	۳-۱- اهداف پژوهش و اهمیت آن
۲	۴-۱- پرسش های پژوهش
۳	۵-۱- فرضیات پژوهش
۳	۶-۱- جامعه زبانی و روش شناسی پژوهش
۴	۷-۱- محدودیت های پژوهش
۴	۸-۱- کلیاتی پیرامون شهرستان جم
۴	۱-۸-۱- شرایط و موقعیت کلی و جغرافیایی شهرستان جم
۵	۲-۸-۱- پیشینه ی تاریخی و وجه تسمیه ی جم
۷	۳-۸-۱- وضعیت اجتماعی و جمعیت شهرستان جم
۷	۴-۸-۱- وضعیت صنعت
۸	۵-۸-۱- آثار تاریخی
۹	۹-۱- جایگاه گویش جمی در میان گویش های ایرانی
۱۰	فصل دوم: پیشینه ی تحقیق و مفاهیم نظری پژوهش
۱۲	۱-۲- مقدمه
۱۲	۲-۲- مروری بر تحقیقات پیشین
۱۶	۳-۲- مفاهیم نظری پژوهش
۲۱	فصل سوم: نظام آوایی
۲۲	۱-۳- مقدمه
۲۲	۲-۳- بررسی دستگاه واجی گویش جمی
۲۲	۳-۲-۱- همخوان ها
۲۲	۳-۲-۱-۱- انسدادی ها
۲۵	۳-۲-۱-۲- سایشی ها
۲۹	۳-۲-۱-۳- خیشومی ها
۳۰	۳-۲-۱-۴- انسدادی- سایشی ها
۳۱	۳-۲-۱-۵- روان
۳۱	۳-۲-۱-۶- غلتان، لغزشی
۳۳	۳-۲-۲- واکه ها
۳۴	۳-۲-۲-۱- واکه های ساده
۳۶	۳-۲-۲-۲- واکه های مرکب

۳۷ ساختار هجایی گویش جمی ۳-۳
۳۸ ساختار هجایی CV ۱-۳-۳
۳۸ ساختار هجایی CVC ۲-۳-۳
۳۹ ساختار هجایی CVCC ۳-۳-۳
۴۷ آرایش هجاها ۴-۳-۳
۴۷ فرایندهای واجی ۴-۳
۴۷ همگونی ۱-۴-۳
۴۹ تبدیل (ابدال) ۲-۴-۳
۵۲ حذف ۳-۴-۳
۵۲ حذف همخوان ۱-۳-۴-۳
۵۵ حذف واکه ۲-۳-۴-۳
۵۵ افزایش (اضافه) ۴-۴-۳
۵۶ قلب ۵-۴-۳
۵۷ واحدهای زیرزنجیری ۵-۳
۵۷ تکیه ۱-۵-۳
۵۷ جایگاه تکیه ۱-۱-۵-۳
۵۸ آهنگ ۲-۵-۳
۵۹ نتیجه گیری ۶-۳
۶۰ فصل چهارم: ساختواژه
۶۱ مقدمه ۱-۴
۶۱ ساختواژه ی تصریفی ۲-۴
۶۱ تصریف اسم ۱-۲-۴
۶۱ ۱-۱-۲-۴ اسم از نظر شمار.....
۶۲ ۲-۱-۲-۴ نشانه ی اضافه
۶۳ ۳-۱-۲-۴ نشانه ی معرفه و نکره.....
۶۵ ۴-۱-۲-۴ نشانه ی ندا
۶۶ ۵-۱-۲-۴ نشانه ی مالکیت
۶۶ ۶-۱-۲-۴ اسامی عام و خاص
۶۷ ۷-۱-۲-۴ تصریف ضمیر
۷۳ ۸-۱-۲-۴ تصریف عدد
۷۴ ۲-۲-۴ تصریف صفت
۷۶ ۳-۲-۴ تصریف قید
۷۶ ۱-۳-۲-۴ مفاهیم قیدی
۷۷ ۴-۲-۴ تصریف حروف اضافه
۸۱ ۵-۲-۴ اصوات یا شبه جمله
۸۱ ۶-۲-۴ تصریف فعل
۸۱ ۱-۶-۲-۴ ستاک فعل

۸۳ وندهای فعلی ۲-۶-۲-۴
۸۳ وجه ۳-۶-۲-۴
۸۴ نمود ۴-۶-۲-۴
۸۵ زمان های فعل ۵-۶-۲-۴
۸۵ زمان گذشته ۱-۵-۶-۲-۴
۸۸ زمان حال ۲-۵-۶-۲-۴
۸۹ فعل امر ۶-۶-۲-۴
۹۰ فعل مجهول ۷-۶-۲-۴
۹۰ فعل سببی ۸-۶-۲-۴
۹۰ مصدر ۹-۶-۲-۴
۹۱ ساختارهای اشتقاقی ۳-۴
۹۱ واژگان ساده ۱-۳-۴
۹۱ واژگان مشتق ۲-۳-۴
۹۱ اشتقاق اسم ۱-۲-۳-۴
۹۳ حالت ۱-۱-۲-۳-۴
۹۵ اشتقاق صفت ۲-۲-۳-۴
۹۶ اشتقاق قید ۳-۲-۳-۴
۹۷ اشتقاق حروف اضافه ۴-۲-۳-۴
۹۷ فعل ۵-۲-۳-۴
۹۹ ترکیب ۳-۳-۴
۹۹ اسامی مرکب ۱-۳-۳-۴
۹۹ صفت مرکب ۲-۳-۳-۴
۱۰۰ دوگان سازی یا اتباع ۳-۳-۳-۴
۱۰۳ نتیجه گیری ۴-۳-۴
۱۰۴ فصل پنجم: نحو
۱۰۵ ۱-۵ مقدمه
۱۰۵ ۲-۵ انواع گروه ها
۱۰۵ ۱-۲-۵ گروه اسمی
۱۰۵ ۱-۱-۲-۵ ساختمان گروه اسمی
۱۰۵ ۲-۱-۲-۵ هسته ی گروه اسمی
۱۰۵ ۳-۱-۲-۵ وابسته های گروه اسمی
۱۰۵ ۱-۳-۱-۲-۵ وابسته های پیشین اسمی
۱۰۸ ۲-۳-۱-۲-۵ وابسته های پسین اسمی
۱۱۰ ۲-۲-۵ گروه صفتی
۱۱۱ ۱-۲-۲-۵ روابط دستوری گروه صفتی
۱۱۱ ۳-۲-۵ گروه قیدی
۱۱۲ ۱-۳-۲-۵ روابط دستوری قید

۱۱۲ گروه حرف اضافه ای ۴-۲-۵
۱۱۲ روابط دستوری گروه حرف اضافه ای ۱-۴-۲-۵
۱۱۳ گروه فعلی ۵-۲-۵
۱۱۴ گروه فعلی با فعل رابط ۱-۵-۲-۵
۱۱۴ گروه فعلی با فعل ناگذر ۲-۵-۲-۵
۱۱۵ گروه فعلی با فعل گذرا ۳-۵-۲-۵
۱۱۵ گروه فعلی با مفعول بواسطه ۴-۵-۲-۵
۱۱۵ گروه فعلی با مفعول بواسطه ی اجباری ۱-۴-۵-۲-۵
۱۱۶ گروه فعلی بامفعول بواسطه ی اختیاری "بهره بر" ... ۲-۴-۵-۲-۵
۱۱۷ گروه فعلی با قید مکان اجباری ۵-۵-۲-۵
۱۱۷ گروه فعلی با گروه حرف اضافه ای مفعولی ۶-۵-۲-۵
۱۱۸ گروه فعلی با مسند مفعول ۷-۵-۲-۵
۱۱۸ گروه فعلی با گروه حرف اضافه ای عامل ۸-۵-۲-۵
۱۱۹ گروه فعلی با گروه های همراه اختیاری ۹-۵-۲-۵
۱۱۹ گروه فعلی با گروه حرف اضافه ابزاری یا وسیله ای ۱-۹-۵-۲-۵
۱۲۰ گروه فعلی با گروه های همراه قیدی (ادات) ۱۰-۵-۲-۵
۱۲۰ جمله و اجزای آن ۳-۵
۱۲۰ انواع جمله از نظر تعداد فعل ۱-۳-۵
۱۲۰ جمله ی ساده ۱-۱-۳-۵
۱۲۰ جمله ی مرکب همپایه ای ۲-۱-۳-۵
۱۲۱ جمله ی مرکب ناهمپایه ای ۳-۱-۳-۵
۱۲۱ جمله ی مرکب ناهمپایه ای با بند موصولی ۱-۳-۱-۳-۵
۱۲۲ جمله ی مرکب ناهمپایه ای با بند متمم ۲-۳-۱-۳-۵
۱۲۳ جمله ی مرکب ناهمپایه ای با بند قیدی ۳-۳-۱-۳-۵
۱۲۴ نتیجه گیری ۴-۵
۱۲۵ فصل ششم: نتیجه گیری و ارائه ی پیشنهادات ۴-۵
۱۲۶ مقدمه ۱-۶
۱۲۶ نتیجه گیری ۲-۶
۱۲۷ پیشنهاداتی جهت پژوهش های دیگر ۳-۶
۱۲۸ پیوست ها
۱۲۹ پیوست (الف) - فهرست موضوعی واژگان گویش جمی
۱۳۷ پیوست (ب) - نمونه ی یک گفتگو و داستان هایی به گویش جمی
۱۴۰ فهرست منابع

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان جدول
۳۳	جدول ۱-۳. همخوان های گویش جمی
۳۹	جدول ۲-۳. ساختار هجایی CVC در گویش جمی
۴۵	جدول ۳-۳. توزیع خوشه های دو همخوانی پایانی در گویش جمی
۶۹	جدول ۱-۴. ضمایر منفصل در گویش جمی
۶۹	جدول ۲-۴. ضمایر متصل در واژه های مختوم به واکه
۷۰	جدول ۳-۴. ضمایر متصل در واژه های مختوم به همخوان
۷۱	جدول ۴-۴. ضمایر اشاره در گویش جمی
۷۲	جدول ۵-۴. ضمایر مشترک در گویش جمی
۸۴	جدول ۶-۴. شناسه های فعلی در گویش جمی
۸۹	جدول ۷-۴. شناسه های فعلی گذشته ی نقلی
۱۱۰	جدول ۱-۵. گروه اسمی /?i pay tâ kađ bitor ča:/
۱۰۶	جدول ۲-۶. گروه اسمی /gow gut-u ?ali beče-y ma:li ver-edoxâran ke kur:e mi-đâ/

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان شکل
۹	شکل ۱-۱. موقعیت جغرافیایی شهرستان جم در استان بوشهر
۳۷	شکل ۱-۳. واکه های گویش جمی

نشانه های آوایی

معنی	نمونه ی واژه	واج
وسیله ای که با آن بالای درخت خرما می روند	/p̄arvang/	/p/
گنجشک	/b̄injir/	/b/
زیراندازی از برگ های نخل	/t̄ak/	/t/
ناخالصی بر روی مایعات در ظروف	/d̄ord/	/d/
قورباغه	/k̄orvak/	/k/
دیوانه	/genâ/	/g/
آغل گوسفندان	/ʔowša/	/ʔ/
جوجه ای که تازه قابلیت پرواز کردن پیدا کرده است	/fir:u/	/f/
فرفره	/yuryuru/	/v/
وررفتن با چیزی	/songolpetow/	/s/
هوای کاملا آفتابی و گرم	/šartow/	/š/
چرخش	/zor/	/z/
کانالی که در اثر فرسایش خاک توسط آب در زمین ایجاد می شود	/xer:e/	/x/
ساکت شدن، دم در کشیدن	/ɣilif/	/ɣ/

معنی	نمونه ی واژه	واج
تاب	/h̄ilow/	/h/
گیاهی دارویی	/m̄iškurak/	/m/
گهواره	/n̄eni/	/n/
نهار، ظهر	/ĉ̄âs/	/ĉ/
(شخص) دارای ظاهر نامرتب	/ĵ̄elakloš/	/ĵ/
شکمو	/l̄ogos/	/l/
روبروی	/r̄iyand̄/	/r/
کج	/ȳekeli/	/y/
پرستو	/p̄ilirsig/	/i/
مه	/k̄elekure/	/e/
سرسری، به درد نخور	/xel̄amxamsow/	/a/
نوزاد قورباغه	/k̄urkuru/	/u/
پاجوش نخل	/m̄okošak/	/o/
روبرو	/t̄âvartâ/	/â/
ملخ	/m̄eyg/	/ey/
پیدا کردن	/v̄oydan/	/oy/
سمت جنوب	/k̄owš/	/ow/

پیشگفتار

زبان یکی از اجزای بسیار مهم و حیاتی زندگی، تفکرات و رفتارهای ماست. کمتر کسی است که بگوید در زندگی روزمره از صحبت کردن به زبان مادری لذت نمی‌برد. هر یک از ما هر چقدر هم به زبان دیگری غیر از زبان مادری خود مسلط باشیم، زبان مهم برای بیان احساسات یا درکمان، همان زبانی است که برای اولین بار به وسیله آن سخن گفته و ارتباط برقرار کرده‌ایم. در عصری که گرایش به جهانی شدن فراگیر شده است و حرکت گسترده به سوی یکسان سازی و یکپارچگی بیشتر به خصوص در حوزه ی زبان وجود دارد، سخن گفتن از گویش‌ها به عنوان موضوعی که از پیشرفت زاینده شده از فرهنگ انسانی عقب مانده است چندان نامقبول به نظر نمی‌رسد. اما سخن گفتن به گونه‌های مختلف از آن جهت اهمیت دارد که انعکاسی از شیوه ی تفکر ماست که در حقیقت بازتابی از فرهنگ و جامعه‌ای است که ما در آن رشد یافته‌ایم. چیزی که به اندازه ی فرهنگ یک ملت و قوم از ارزش و اعتبار برخوردار است و باعث می‌شود که ما هویت خود را در آن بجویم نمی‌بایستی صرفاً به دلیل آسان ساختن ارتباط از میان برداشته شود. در کشور ما نیز توجه بیش از حد به زبان رسمی کشور و نادیده گرفتن گویش‌ها و لهجه‌های محلی موجب می‌شود زبان رسمی کشور تاحدی به یک زبان خشک تبدیل شود و سرچشمه‌های گویشی پیرامون آن خشک شود. یارمحمدی (۱۳۷۴) زبان و گویشی را در حال زوال میداند که اگر جوانترین گویندگانش بمیرند آن زبان یا گویش منقرض خواهد شد. وی در ادامه اشاره می‌کند که اگر روزی همه ی مردم یک جور حرف بزنند و یک جور فکر کنند و تنوع وجود نداشته باشد، آن روز پایان عمر زبانی بشر است و دیگر خلاقیتی وجود نخواهد داشت.

در این پژوهش نیز سعی بر آن شده است تا یکی از گویش‌های در معرض نابودی، گویش جمی، مورد مطالعه قرار گیرد. در فصل اول پژوهش، کلیاتی در مورد کار انجام شده بیان گردیده است. فصل دوم پیشینه ی تحقیق و مبانی نظری پژوهش مطرح شده است. در فصل سوم نظام آوایی گویش جمی مورد مطالعه قرار گرفته است. فصل چهارم به تحلیل ساختارهای گویش مربوط است. در فصل پنجم نحو گویش جمی بررسی شده است. این پژوهش همچنین مشتمل بر دو پیوست نیز می‌باشد که در برگزیده ی واژگان موضوعی گویش جمی و داستان‌هایی به این گویش می‌باشد.

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه

در این فصل نمایی کلی از طرح پایان نامه در قالب بخش هایی چون: بیان مسئله، اهداف، پرسش ها، فرضیه ها و روش شناسی پژوهش ارائه شده است. همچنین منطقه ی مورد پژوهش معرفی شده است.

۲-۱- بیان مسئله

در این پژوهش، توصیفی زبانشناختی از گویش جمی ارائه شده است که به بررسی آوایی، صرفی و نحوی این گویش می پردازد. این گویش با داشتن تشابهاتی با فارسی معیار در زمینه های فوق الذکر دارای افتراقاتی نیز با آن می باشد.

۳-۱- اهداف پژوهش و اهمیت آن

در این تحقیق تلاش شده است تا گویش جمی مورد توصیف قرار گیرد. این گویش از جنبه های آواشناسی، صرفی و نحوی مورد مطالعه قرار می گیرد. از آنجایی که تا کنون در مورد این گویش پژوهشی صورت نگرفته است و از طرفی این گویش نیز همانند دیگر گویش های محلی در حال زوال می باشد انجام این پژوهش با اهداف و دلایل زیر ضروری به نظر می رسد:

۱. ثبت این گویش می تواند در آینده مورد استفاده ی فرهنگستان ها، سازمان میراث فرهنگی، محققان زبانشناسی، گروه های زبانشناسی و موسسات مرتبط با برنامه ریزی زبانی قرار گیرد و همچنین به تهیه اطلس گویش های ایرانی کمک کند.

۲. ثبت این گویش می تواند به مطالعات تاریخی، توصیفی و تطبیقی کمک کند.

۳. توصیف این گویش و بیان ویژگی های آن می تواند عاملی برای شناخت اقوام مختلف ساکن در این منطقه از جهت سابقه ی تاریخی - زبانی باشد.

توصیف زبانشناختی گویش جمی در راستای تحقق همین اهداف می باشد.

۴-۱- پرسش های پژوهش

در این پژوهش سعی شده است تا به پرسش های زیر پاسخ داده شود:

پرسش های اصلی:

۱. آیا نظام آوایی گویش جمی قابل توصیف زبانشناختی است؟

۲. آیا ساختواژه ی گویش جمی قابل توصیف زبانشناختی است؟

۳. آیا نحو گویش جمی قابل توصیف زبانشناختی است؟

پرسش های فرعی:

۱. آیا گویش جمی با فارسی معیار در زمینه ی آوایی و واجشناسی تفاوت دارد؟

۲. تفاوت های گویش جمی در زمینه ی ساختواژی با فارسی معیار چه مواردی را در برمی گیرد؟

۳. آیا ویژگی های نحوی گویش جمی همانند ویژگی های نحوی فارسی معیار است؟

۱-۵- فرضیات پژوهش

فرضیات پژوهش عبارتند از:

فرضیات اصلی:

۱. نظام آوایی گویش جمی قابل توصیف زبانشناختی است.

۲. ساختواژه ی گویش جمی قابل توصیف زبانشناختی است.

۳. نحو گویش جمی قابل توصیف زبانشناختی است.

فرضیات فرعی:

۱. گویش جمی از نظر آوایی در مواردی از فارسی معیار متمایز می گردد.

۲. از نقطه نظر ساختواژی این گویش دارای تفاوت هایی با ساختواژه فارسی می باشد.

۳. گویش جمی دارای برخی ویژگی های نحوی است که در فارسی معیار مشاهده نمی شود.

۱-۶- جامعه ی زبانی و روش شناسی پژوهش

این پژوهش در شهرستان جم واقع در جنوب شرقی استان بوشهر انجام گرفته است و جامعه ی مورد مطالعه ی آن را افراد مسن کم سواد یا بی سواد تشکیل می دهند که به صورت تصادفی انتخاب شده اند. بیان این نکته لازم است که عامل جنسیت در نظر گرفته نشده است. با صرف نظر از تفاوت های جزئی آوایی می توان کل شهرستان جم را حوزه ی پژوهش در نظر گرفت. پیکره ی زبانی گرد آوری شده برای توصیف این گویش به طور عمده شامل واژگان، جملات کوتاه و داستان های محلی است. برای جمع آوری داده ها سعی بر

آن شد تا با انجام مصاحبه، بیان داستان ها و رویدادهای تاریخی مربوط به منطقه و ضبط گفتار آزاد به پیکره ای قابل اطمینان دست یافت.

الف) انجام مصاحبه

این روش از معمول ترین روش ها برای جمع آوری داده های زبانی از گویشوران می باشد. در این روش سوالات از قبل تعیین شده از گویشوران پرسیده شد و از آن ها خواسته شد تا، به عنوان نمونه، اعضای بدن، گیاهان بومی منطقه، واژه های مربوط به دامداری و کشاورزی را بیان کنند.

ب) بیان داستان و رویدادها

از گویشور خواسته شد تا داستان ها، افسانه ها و رویدادهای تاریخی را نقل نماید. پس از ضبط این موارد آواها، واژگان و ساختارهای دستوری از آن ها استخراج شد و آوانویسی گردید.

ج) ضبط گفتار آزاد

گفته های گویشوران برای رسیدن به نتیجه ی مورد نظر ضبط شد و برای تحلیل داده ها مورد استفاده قرار گرفت.

۷-۱- محدودیت های پژوهش

از جمله محدودیت های این پژوهش می توان به نبود منابع در مورد گویش جمی، مشکل در رفت و آمد به روستاهای دور افتاده ی منطقه ی مورد پژوهش و همکاری نکردن گویشوران در برخی موارد اشاره کرد.

۸-۱- کلیاتی پیرامون شهرستان جم

۸-۱-۱- شرایط و موقعیت کلی و جغرافیایی شهرستان جم

شهرستان جم در موقعیت ۵۲ درجه و ۱۹ دقیقه طول شرقی نسبت به خط استوا و ۲۷ درجه و ۴۸ دقیقه تا ۲۸ درجه و ۱۵ دقیقه عرض شمالی نسبت به نصف النهار گرینویچ و در جنوب شرقی استان بوشهر قرار گرفته است. مسافت آن تا مرکز استان (بوشهر) ۲۷۰ کیلومتری باشد. ارتفاع آن از سطح دریا بین ۸۰۰ تا ۸۵۰ متر است. این شهرستان از شمال به شهرستان دشتی، از سمت جنوب به شهرستان کنگان، از شرق به شهرستان مهر استان فارس و از غرب به شهرستان های دیر و کنگان محدود می شود. جم با مساحت ۱۷۵۰ کیلومتر مربع وسعت حدود ۶ درصد مساحت کل استان بوشهر را به خود اختصاص داده است. این شهرستان

شامل دو بخش مرکزی (جم) و ریز می باشد و دارای پنج دهستان به نام های جم، کوری حیاتی، ریز، تشان و انارستان است و از سه شهر جم، ریز و انارستان تشکیل شده است و دارای ۱۲۴ روستا می باشد.^۱

۱-۸-۲- پیشینه ی تاریخی و وجه تسمیه ی جم

هم نامی نام جم با جزء اول نام جمشید، پنجمین پادشاه پیشدادی، بسیاری از محققان را بر آن باور داشته است که منطقه ی جم نشستگاه و تختگاه وی بوده است. البته چنانچه بعضی از مورخان مثل گردیزی، مسعودی، حمدالله مستوفی و... جمشید را ساکن پارس و سازنده ی قلعه و شهر استخر و توسعه دهنده ی پارس معرفی کرده اند بعید نمی نماید که منطقه ی جم را نیز که به ساحل دریا نزدیک بوده زیر نظر داشته و واژه ی جم یادگاری از نام جمشید باشد (حمیدی، ۱۳۸۴: ۲۹۷). یوسفی (۱۳۶۰: ۳) در تایید این ادعا آورده است که زمانی که جمشید برفراز کوه جم قرار گرفت چاه های زیادی را در این دشت تاسیس کرد و دستور داد بر سر هرچاه چراغی روشن کنند و چون قلعه جمشید مشرف بر جلگه است یک شب دیده بان خبر می دهد که چراغ یکی از چاه ها خاموش است. فردای آن روز متوجه می شوند که "مسری"، چوبی که محور چرخ چاه است، شکسته است. پس از آن جمشید دستور می دهد که فاریاب و قنات احداث شود. وی در ادامه اشاره می کند که پس از احداث این قنات ها جم منطقه ای آباد گردید و به خاطر این اقدام جمشید نام جم را بر آن نهادند و تا هنوز هم وقتی می خواهند قناتی را برای لایروبی به معنی و کارگران بدهند می گویند به شرط کف جمشیدی که همان کف اولیه و بدون هیچ گل و لای می باشد. لازم به ذکر است که این شهرستان دارای بیش از ۳۶۰ رشته قنات می باشد که در حال حاضر ۱۲۰ رشته از آن فعال است که با توجه به مساحت شهرستان می تواند در نوع خود در کشور بی نظیر باشد.^۲ زمان اطلاق نام جم به این منطقه در سند های تاریخی دقیقا معلوم نیست اما به نظر می رسد که این نام نیز مثل نام بسیاری از مکان های مناطق جنوب که بیشتر ساسانی هستند، از عصر ساسانی به این محل اطلاق شده است آثار باقی مانده در کوه پدري که به صورت یک شهرک و دارای قلعه و کانال های آبرسانی است و از سنگ و ساروج ساخته شده اند متعلق به این دوران می باشد (حمیدی، ۱۳۸۴: ۲۹۸). در کتاب *حدود العالم من المشرق الی المغرب* که در سال ۳۷۲ هـ.ق. به دست مولفی ناشناس نوشته شده است از جم یاد شده و جم، کران و حرمک را شهرک هایی از حدود سیراف دانسته است آباد و با مردم بسیار (ص ۱۳۱). ابواسحاق ابراهیم استخری در کتاب *مسالك و ممالک* در قرن چهارم، از کوه

^۱ معاونت برنامه ریزی استانداری بوشهر

^۲ روابط عمومی جهاد کشاورزی شهرستان جم